



Жртве Великог рата уписане у вечност

На основу грађе из Војног архива објављен први комплетан списак 322.877 српских војника и цивила страдалих у Првом светском рату

Димитрије Буковић

После више од сто година, Србија се одужила својим војницима и цивилима страдалим у Првом светском рату. Њихова имена уписана су у вечност захваљујући шестогодишњем труду Војног архива. С намером да установи детаљан списак српских жртава Великог рата, колектив ове институције је 2013. на иницијативу Министарства одбране започео детаљно проучавање грађе у овој зна-

Како до података

Осим куповине електронског издања пописа жртава Првог светског рата, сви који су заинтересовани за увид у базу података могу да се обрате и Војном архиву дописом или да дођу у ту институцију. Подаци из пописа се достављају правним и физичким лицима без накнаде. У блиској будућности, очекује се да буде оформљена и интернет база података која ће бити доступна свим грађанима, каже Горан Петровић.

капетан бојног брода Горан Петровић, који је од 2017. директор ове институције, Војни архив је израдио и софтверску апликацију за упис података који могу да се претражују и „извозе“ у различите формате докумената.

Један од рецензента, др Александар Животић, професор на Катедри за историју Југославије Филозофског факултета у Београду, каже за „Политику“ да су међу грађом Војног архива коришћеном за прављење пописа биле листе губитака, спискови страдалих, болничке листе, логорске



Призор из Великог рата: војници воде рањеног саборца у превјалиште

Фотосерије фотодокументација „Политике“



Заробљеници и интернирци на станици у Винковцима

чајној архивској ризници. Истраживачко прегалаштво је резултирало недавно објављеним капиталним делом „Попис војних и цивилних губитака Краљевине Србије у људству у Првом светском рату – Архивска грађа Војног архива“ у издању Медија центра „Одбрана“. Овај прворазредни подухват од националне важности чини 14 књига на чијих је 8.924 стране пописано 322.877 страдалих војника и цивила, уз електронску верзију на ДВД-ју.

Ово капитално дело већ је овенчано наградом за издавачки подухват године, а његова вредност превазилази историографске оквире и има цивилизациски и хумани значај, будући да су први пут детаљно пописане српске жртве, при чему је база подата-

ка остала отворена за допуне и налазе из других архива и извора.

У раду на пројекту био је ангажован целокупан колектив Војног архива, укључујући и његове војне и цивилне припаднике који су у међувремену пензионисани. Како за наш лист каже

књиге, пописи жртава, затим српски, аустроугарски, немачки и бугарски документи првенствено војне провенијенције и француска санитарска документација. Проучавајући их, истраживачи су наилазили и на тешкоће попут непрецизно вођених

Пантеон народног памћења

Попис који је сачинио Војни архив је утолико значајнији јер, како подсећа др Александар Животић, читав век од завршетка Првог светског рата Југословенска и српска држава нису успеле да утврде укупан број страдалих војника и цивила.

„Било је више покушаја да се утврди број жртава у Великом рату, па је тако двадесетих постојала идеја да буде створен ‘пантеон народног памћења’. Ипак, то је стало јер кад год се отварао питање српских жртава, отварао се и питање губитака друге стране. А пошто су обе југословенске државе биле државе помирења, у све то се није дирало“, каже Животић.

евиденција у условима рата, свесног скривања жртава од стране окупационих власти, али и „дуплираних“ података.

„Дешавало се да се у два различита документа помиње исто име, презиме, па чак и средње слово и датум смрти жртве, а да се накнадно установи да су то два човека преминула у истом дану, само што је један погинуо а други умро у Бизерти на лечењу. Истраживачи су зато у штампано издање уврстили само оне жртве за које је недвосмислено да ли је реч о једној или различитим особама, док су у електронском издању оставили и дуплирана имена, јер је база података отворена за допуњавање“, каже Животић.

Додатни проблем, каже он, било је и стање постојеће грађе која је више пута премештана.

„Тако је у Другом светском рату сав материјал пренет у Аустрију, на тријанжу. Такође, фондови Војног архива су услед неколико пресељавања те установе али и штете претрпљене у НАТО агресији често чувани у неадекватним условима и у знатној мери физички оштећени, а поједини су и добрим делом уништени“, наводи Животић.

Од 322.877 пописаних жртава велика већина су војници, док је страдање цивила документовано у мери у којој је грађа то дозвољавала. Подаци о идентитету страдалих садрже личне податке, време, место а често и околности страдања, војну јединицу којој је жртва припадала као и сам извор што изнете податке чини проверљивим.

„На тај начин је први пут у домаћој историографији утврђен прецизан списак страдалих у коме је постојање и страдање сваке жртве појединачно документовано и доказано“, напомиње Животић.

Ово, ипак, није листа свих жртава рата, већ искључиво оних у чијој смрти постоје докази у грађи Војног архива.

„Цела ова прича неће бити потпуна док се оваква иста истраживања не предузму и у архивима Југославије, Србије, Српске академије наука и уметности и Српске православне цркве, као и у низу локалних архива. Потребно је организациони и теренски истраживања јер нема села у Србији која није постави-

Србија се сећа

Пре неколико година, непрофитни сектор у Канади је уз подршку владе те земље покренуо међународни пројекат „Свет се сећа“ с намером да се пописивањем свих који су изгубили живот у Првом светском рату ода почаст свакој жртви понаособ. Према речима Горана Петровића, иницијатива Министарства одбране о засебном попису српских жртава настала је у исто време кад и овај канадски пројекат али није део њега. „Влада Канаде је упутила позив Републици Србији да учествује у пројекту ‘Свет се сећа’, који је прихваћен, али је за своје учешће Србија морала да обезбеди финансијска средства. Услед одређених разлога, Министарство одбране је напослетку одлучило да одустане од учешћа у канадском пројекту, али и да се настави с радом на уносу података из Војног архива“, објашњава Петровић.

ло спомен-плочу страдалима у Првом светском рату с пописаним именима, која би такође требало евидентирати и проверити. Осим тога, држава би могла да подржи и истраживања домаћих стручњака у релевантним архивским институцијама у иностранству. Тек тада ће бити заокружен напор на плану утврђивања идентитета српских жртава Великог рата“, каже Животић.

Стручну и организациону помоћ у овом подухвату пружили су представници релевантних организацијских списак страдалих у коме је постојање и страдање сваке жртве појединачно документовано и доказано“, напомиње Животић.

„Посебно значајну помоћ су пружили рецензенти: академик проф. др Љубодраг Димић, проф. др Александар Животић и пуковник др Милан Милковић, као и академик проф. др Мира Радевић“, каже директор Петровић.



Datum: 07.12.2019

Medij: RTS2

Emisija: Dozvolite...

Autori: Redakcija

Teme: Vojska Srbije; Ministarstvo odbrane; Aleksandar Vulin, ministar

	Početak	Trajanje
Emisija	07.12.2019 12:20:00	35:00
Prilog	07.12.2019 12:20:00	0:33

Naslov: Dom Vojske u Beogradu

[Pogledaj video prilog](#)

244

U Domu [Vojske](#) u Beogradu održana je svečana promocija dela popis vojnih i civilnih žrtava Kraljevine Srbije u prvom svetskom ratu. Promociji je prisustovao [ministar odbrane Aleksandar Vulin](#) kao i Nikola Selaković generalni sekretar predsednika.

